

Матрос Л.

(наук. кер.: доц. Пивоварська К.Б.)

студентка V курсу історичного факультету

Полтавського національного педагогічного

університету імені В.Г. Короленка

ІНСТИТУТ ПАТРОНАТУ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВ ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Втрата сім'ї, самотність, сирітство – трагедія в житті дитини. Виховання в умовах державних інтернатних установ – це необхідність, вихід із ситуації, що склалася в державі, яка травмує психіку дитини, різко змінює її долю, руйнує звичну систему відносин із оточуючим світом, робить неможливим реалізацію потенційних можливостей дитини. Проживання у сім'ї навіть протягом короткого проміжку часу може дати для розвитку дитини набагато більше, ніж роки перебування у казенній установі.

Можливість виховувати дітей, які втратили сім'ю, в родинному оточенні отримано завдяки впровадженню в практику альтернативних форм сімейного виховання. Отже, з метою вдосконалення існуючої системи опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування, втілюючи у життя гарантоване державою право дитини на сімейне виховання, чинне сімейне законодавство передбачає такі форми влаштування зазначеної категорії дітей: патронат, прийомна сім'я, дитячий будинок сімейного типу [3, с. 57].

Патронатна форма виховання щодо безпритульних та осиротілих дітей, які перебували в інтернатних закладах, застосовувалася в 20-40-ві роки минулого століття й у радянських республіках. Необхідність такої форми виховання була зумовлена неспроможністю державних установ улаштувати всіх нужденних дітей, позбавлених батьківського піклування через колективізацію, голодомор, репресії та війни. Але у 1968 р. із прийняттям Основ законодавства Союзу РСР і союзних республік про шлюб і сім'ю інститут патронату був виключений із сімейного права [2, с. 24-25].

Поняття патронату було відновлено в Сімейному кодексі України, прийнятому Верховною Радою України 10 січня 2002 року. Глава 20 Сімейного кодексу України так і називається “Патронат над дітьми”. Вона містить 5 статей (ст. ст. 252-256) [1].

Патронатне виховання визначається як форма влаштування дитини на виховання в сім'ю патронатного вихователя, з обов'язковим розмежуванням прав і обов'язків щодо захисту законних інтересів цієї дитини між батьками, уповноваженою службою та патронатним вихователем. Патронат поділяється на: короткостроковий (до 6 місяців), довгостроковий (до

2 років чи на термін, що визначається інтересами конкретної дитини [2, с. 25].

Ю.Черновалюк, порівнюючи різні форми прийняття дітей на виховання, зазначає, що патронат істотно відрізняється. Від усиновлення — догвірним і тимчасовим характером; від опіки і піклування — віковими межами підопічних, порядком та способом оформлення відносин; від прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу — способом і порядком передачі дитини, а також кількістю вихованців [4, с. 122].

Особливість даної форми влаштування дітей полягає у тому, що виховання дітей в сім'ях розглядається як праця. Патронатний вихователь отримує від держави гроші на утримання дитини.

На відміну від інших форм сімейного влаштування патронатне виховання є найбільш гнучкою формою. Діти передаються на строк, який є необхідним для дитини, чітко розмежована відповідальність з захисту прав дитини та визначені обов'язки сторін.

Специфіка патронату в сімейному праві як правового інституту виявляється в тому, що така передача дитини здійснюється за договором про патронат, а не на підставі адміністративно-правового акта — рішення органу опіки чи піклування

У статті 255 Сімейного кодексу зазначено обов'язки патронатного вихователя: « Патронатний вихователь зобов'язаний:

- 1) забезпечити дитину житлом, одягом, харчуванням тощо;
- 2) створити дитині умови для навчання, фізичного та духовного розвитку;
- 3) захищати дитину, її права та інтереси як опікун або піклувальник, без спеціальних на те повноважень» [1].

Для передачі дитини на виховання у сім'ю патронатного вихователя необхідна згода дитини, якщо вона досягла такого віку, що може її висловити (ст. 253 Сімейного кодексу України). Це положення відповідає ч. 1 ст. 171 Сімейного кодексу України, відповідно до якої дитина має право на те, щоб бути вислуханою батьками, іншими членами сім'ї, посадовими особами з питань, що стосуються її особисто, а також питань сім'ї. Не визначено законодавчо, після досягнення якого віку дитина в змозі надати таку згоду [1].

Перебування дитини у патронатній сім'ї один із реальних шансів подальшого влаштування її життя, оскільки є надія, що дитина залишиться в цій сім'ї. Як зазначає Л. Шаповал, важливість патронатного виховання є особливою для дітей старше 12 років, оскільки їх навряд чи всиновлять. Більшість віддають перевагу всиновленню немовляти, щоб стати йому з самого початку рідними. Тому влаштування на патронат для дітей шкільного віку, можливо, єдиний шанс відчути тепло домашнього вогнища [5, с. 32]. На мою думку, це твердження є досить вдалим, оскільки дітям підліткам знайти сім'ю і отримати таке жадане батьківське піклування значно важче, ніж дітям дошкільного віку.

Отже, інститут патронату має важливе значення в забезпеченні захисту прав дітей позбавлених батьківського піклування. Як зазначають більшість дослідників, і я з ними погоджуюся, оскільки головним завданням патронатних вихователів, як й опікунів та піклувальників, є виховання підростаючого покоління, то інститут патронату має не менше значення чим інститут опіки й піклування. До того ж патронатне виховання має свої переваги, які полягають в наступному: передбачає розмежування відповідальності із захисту прав і інтересів дитини між батьками, патронатним вихователем і закладом, який надає патронатне виховання; влаштування дітей складної категорії в сім'ю з метою отримання оптимального рівня освіти; включає в себе професійну діяльність вихователя, спрямовану на безперервну та послідовну корекцію особистості дитини, яка проживала в неблагополучній сім'ї чи в інтернатному закладі.

Для розвитку патронатної форми влаштування дітей певні передумови в Україні вже є. Вона передбачена Сімейним кодексом України. Але цього замало, необхідно створити нормативно-правову базу для практичного запровадження патронату, розробити заходи соціальної підтримки патронатної сім'ї на державному рівні.

Література:

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу // <http://zakon.rada.gov.ua>
2. Макійчук Т. «Патронат як одна з форм сучасного підходу до розв'язання проблем влаштування дітей, що залишилися без піклування батьків / Тетяна Макійчук // Віче. – 2009.-№6. – С. 24-26.
3. Мироненко В.П. Патронат як форма влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування / В.П.Мироненко // Бюлетень міністерства юстиції України. – 2013. - №3. – С. 56-63.
4. Черновалюк Ю.Ю. Деякі проблемні питання щодо правового регулювання патронату за законодавством України / Ю. Черновалюк // Актуальні проблеми держави і права: збірник наукових праць. – Одеса : Юрид. літ., – 2009. – С. 121-128.
5. Шаповал Л. Проблеми патронатного виховання й особливості влаштування вихованців дитячого будинку у патронатну сім'ю / Леся Шаповал // Підприємство, господарство і право. – 2013. №1. – С. 31-33.